

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO DR DIANY ROKITY-POSKART W ZWIĄZKU Z POSTĘPOWANIEM HABILITACYJNYM

Ocenę osiągnięcia naukowego przeprowadzono według kryteriów określonych w art. 221 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668), a także art. 178 ust. 1a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 i 374) dodany na mocy art. 63 pkt 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (poz. 695).

1. Przebieg kariery zawodowej

Dr Diana Rokita-Poskart jest absolwentką Uniwersytetu Opolskiego (Wydział Ekonomiczny, tytuł magistra ekonomii) i Uniwersytetu Jagiellońskiego (Wydział Prawa i Administracji, tytuł magistra prawa). Przedmiotem szczególnych zainteresowań na Wydziale Prawa i Administracji UJ były przepływy pracowników Unii Europejskiej w kontekście swobody tych przemieszczeń, a na Wydziale Ekonomicznym UO zagadnienia finansowania działalności przedsiębiorstw. W pierwszym roku po ukończeniu studiów dr Diana Rokita-Poskart była zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Geografii Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Opolskiego. Następnie kontynuowała pracę w Katedrze Ekonomii Rozwoju i Polityki Ekonomicznej na Wydziale Zarządzania i Inżynierii Produkcji (aktualnie Wydział Ekonomii i Zarządzania) Politechniki Opolskiej kolejno na stanowisku asystenta (2007-2011) i adiunkta (od 2011 roku do chwili obecnej).

Stopień doktora nauk ekonomicznych Habilitantka uzyskała w 2010 roku na Wydziale Inżynierijno-Ekonomicznym Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu na podstawie rozprawy pt. *„Ekonomiczno-społeczne konsekwencje migracji zewnętrznych dla społeczności wiejskiej (na przykładzie wybranych miejscowości Śląska)”*, której promotorem był Prof. dr hab. Romuald Jończy. Od 2013 roku dr Diana Rokita-Poskart realizuje karierę naukową w Katedrze Polityki Regionalnej i Rynku Pracy na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej.

2. Ogólna charakterystyka zainteresowań naukowo-badawczych

Habilitantki zainteresowania migracjami zaczęły kształtować się jeszcze przed rozpoczęciem prac nad rozprawą doktorską. Z tego okresu (2007-2008) pochodzą publikacje dotyczące wędrowek zagranicznych. Są to wymienione w spisie literatury współautorskie artykuły, rozdziały w monografiach i referaty (II.2.1., II.2.2., II.2.3., II.2.5., II.2.6., II.2.7., II.5.3., II.5.4., II.5.5). Zajmowała się ona wówczas migracjami zarobkowymi. W związku ze współpracą z Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego pojawiły się zainteresowania problematyką aktywności ekonomicznej ludności wiejskiej. Jako rezultat powstała monografia poświęcona migracjom wewnętrznym i zagranicznym w tym środowisku (II.1.1). Problematykę tę Habilitantka rozwijała dalej i w efekcie przygotowała rozprawę doktorską obronioną w 2010 roku, w której rozważała społeczno-ekonomiczne skutki migracji zewnętrznych dla społeczności

wiejskiej. Otrzymane w tym zakresie wyniki upowszechniała w licznych publikacjach. Należą do nich między innymi pozycje II.2.14., II.2.15., II.2.18., II.2.20., II.3.8.

Po uzyskaniu stopnia doktora w zainteresowaniach Habilitantki znalazły się nowe obszary badawcze, a wśród nich zagadnienia dotyczące zatrudnienia mieszkańców województwa opolskiego w Polsce i za granicą (II.2.8., II.2.9., II.2.10., II.2.11., II.2.13., II.2.19 II.3.9., II.3.12.) oraz wpływu emigracji na gospodarkę finansową samorządów lokalnych i regionalnych (II.2.12., II.2.23., II.3.5., II.3.11.). Pośród rozważanych wówczas problemów znaczący udział mają te, które ściśle wiążą się z przedłożonym do oceny osiągnięciem naukowym. Należą do nich: obecność studentów i absolwentów wyższych uczelni na rynku pracy, ekonomiczne uwarunkowania i skutki migracji łączących się z podejmowaniem studiów oraz funkcjonowanie miast akademickich. Dorobek w tym zakresie obejmuje współautorskie monografie, autorskie i współautorskie rozdziały w monografiach, artykuły w czasopismach oraz publikacje w materiałach konferencyjnych. Na przykład wyniki badań nad zachowaniami studentów i absolwentów uczelni na rynku pracy wraz ze wskazaniem czynników determinujących ich decyzje w zakresie wyboru zawodu i przyszłego miejsca zatrudnienia przedstawiono w pracach II.3.6, II.3.7., II.3.15. II.3.23, II.4.4.

Początkowo Habilitantka koncentrowała się na ujęciu rozważanych problemów z punktu widzenia obszaru odpływu. Przesunięcie zainteresowań na obszar napływu nastąpiło w 2013 roku. Łączyło się ono z projektem realizowanym pod patronatem Prezydenta Miasta Opola, w ramach którego przeprowadzono badania pilotażowe wśród studentów uczelni opolskich. Umożliwiły one przetestowanie narzędzia badawczego oraz sformułowanie hipotez na podstawie wstępnych wyników badań. Następnie udoskonalono kwestionariusz ankietowy i dobór próby. Na tej podstawie przeprowadzono badanie, którego rezultaty zawiera monografia będąca osiągnięciem naukowym w postępowaniu habilitacyjnym. Przebieg aktywności naukowej można prześledzić na podstawie powstałych wówczas publikacji. Z całego zestawu dr Diana Rokita-Poskart wybrała 15 pozycji uznanych za ważne w kontekście kariery naukowej. Ukazały się one w latach 2014-2020. Pośród nich znajduje się siedem prac, których Habilitantka jest jedynym autorem, a pozostałe osiem ma charakter współautorski. W przypadku trzech udział dr D. Rokity-Poskart jest dominujący (60-70%). Jest ona autorką ich koncepcji. W pozostałych wkład wynosi 40-50%. Tematyka opracowań dotyczy różnych aspektów migracji. Wśród nich znaczącą pozycję zajmują ich ekonomiczne, finansowe i społeczne konsekwencje z perspektywy Śląska Opolskiego. Rozważając skutki migracji zarobkowych w odniesieniu do ludności wskazano na możliwość wystąpienia efektów zarówno pozytywnych związanych z napływem transferów oraz z ograniczeniem bezrobocia jak i negatywnych, wśród których wymieniono zmniejszenie zasobów pracy, zmianę struktury demograficznej (starzenie się) i oddziaływanie na życie rodzinne (II.21.19). Zwrócono także uwagę na ograniczenie wpływów do budżetów samorządów lokalnych oraz na możliwość opóźnienia rozwoju obszarów odpływu (II.2.23). W przypadku aktywności gospodarczej gmin wiejskich stwierdzono pozytywny efekt transferów (wzrost popytu, zwiększenie przedsiębiorczości, inwestowanie kapitału) oraz negatywny związany z wyjazdami osób przedsiębiorczych pociągających ograniczenie aktywności na miejscu (II.3.22). W ramach analizy migracji na zwrócenie uwagi zasługują zagadnienia związane z wędrownkami edukacyjnymi. W tym zakresie w szczególności należy wskazać pozycje: (II.3.17., II. 3.21., II.3.28) Są to prace o przemysłanej strukturze, posiadające warstwę teoretyczną, metodyczną i aplikacyjną. Jako wpływ migrantów edukacyjnych na rynek pracy wskazano powiększanie podaży pracy, które jednak nie ogranicza ani

zatrudnienia ani wynagrodzeń mieszkańców. Zwrócono uwagę na pozytywny wpływ tych przybyszów na gospodarkę samorządów terytorialnych, polepszenie kapitału ludzkiego oraz na efekty długookresowe przede wszystkim w odniesieniu do sytuacji demograficznej. Opisano mechanizm popytowo-dochodowy uruchamiany przez migrantów edukacyjnych. W każdej z wymienionych wyżej analiz uwzględniano efekty mnożnikowe. Ponadto przeprowadzono analizę źródeł finansowania konsumpcyjnych wydatków studentów w opolskim ośrodku akademickim. Omówione rozważania rozwinięto w monografii będącej osiągnięciem naukowym w postępowaniu habilitacyjnym.

Innym spojrzeniem na migracje edukacyjne jest perspektywa rozwoju ośrodka przyjmującego. W tym zakresie przeprowadzono analizę strategii lokalnych z punktu widzenia postrzegania znaczenia funkcji akademickich dla tworzenia kapitału ludzkiego, transferu technologii i roli studentów w przyspieszaniu rozwoju regionalnego (II.3.16). Możliwości jakie posiada Opole w zakresie zatrzymywania i przyciągania studentów i zakres ich wykorzystania oceniono w artykule II.3.26. Politykę podejmowaną w Polsce w odniesieniu do przyciągania studentów do ośrodków akademickich przedyskutowano w porównaniu z sytuacją w Czechach i na Ukrainie (poz. II.4.3).

Zagadnieniami, które wybiegają nieco poza obszar dotychczasowych zainteresowań są konsekwencje jakie mogą odczuć miasta akademickie w związku ze zmniejszającą się liczbą studentów (II.3.29). Wzięto pod uwagę sytuację na rynku towarów i usług, na rynku pracy oraz w zakresie funkcjonowania przedsiębiorstw. Na poziomie mezo rozpatrywano wpływ zmian liczby studentów na sytuację demograficzną w warunkach zagrożenie depopulacją oraz na skutki dotyczące małych, lokalnych przedsiębiorstw (II.3.30). Inne podejście do migracji edukacyjnych przedstawiono w pracy II.3.31. Zainteresowania rozszerzono wprowadzając spojrzenie z punktu widzenia wędrowek młodych absolwentów szkół średnich, które podejmowane w związku ze studiami na początku jako czasowe mogą przekształcić się w stałe z możliwością osiedlenia się za granicą. Procesy te rozpatrywano w kontekście zmian demograficznych i rozwoju regionalnego na przykładzie Dolnego Śląska z uwzględnieniem Wrocławia i Opola.

3. Ocena prac naukowych wchodzących w skład osiągnięcia naukowego będącego podstawą wystąpienia o stopień doktora habilitowanego

Jako osiągnięcie naukowe będące podstawą wystąpienia o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Diana Rokita-Poskart przedłożyła monografię zatytułowaną „*Ekonomiczne skutki migracji edukacyjnych do ośrodka akademickiego. Studium przypadku Opola*” opublikowaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w 2021 roku liczącą 269 stron. Praca posiada typową strukturę. Składa się z sześciu rozdziałów poprzedzonych Wstępem i zamkniętych Zakończeniem. Rozdziały liczą od 18 do 43 stron. Wśród nich najbardziej rozbudowane są: rozdział 1 poświęcony teoretycznemu ujęciu migracji i rozdział 3, w którym przedstawiono zakres badań i zastosowaną metodykę. Najmniejszą objętością charakteryzuje się rozdział 2 (19 stron), w którym na podstawie literatury polskiej i zagranicznej omówiono migracje edukacyjne w kontekście konsekwencji dla obszarów napływu i rozdział 6 (18 stron) interpretujący wyniki badań własnych na tle najważniejszych teorii.

We Wstępie w sposób przekonujący uzasadniono wybór tematyki pracy i umiejscowienie rozważań w Opolu. W tym kontekście zwrócono uwagę między innymi na procesy migracyjne, na znaczenie transformacji systemowej dla rozwoju szkolnictwa wyższego i kształtowania wędrowek ludności w celu zdobycia wykształcenia

akademickiego. Podkreślono niedostatek podejmowanych w tym zakresie badań i analiz w Polsce. Wobec powyższego za podjęciem problematyki migracji edukacyjnych przemówiły: znaczenie rozważanych procesów, niedostateczne rozpoznanie ich przebiegu i uwarunkowań w Polsce oraz szczególna sytuacja Opola.

Cel pracy został jasno sformułowany. Jako główny wskazano określenie skutków migracji edukacyjnych dla sytuacji gospodarczej ośrodka akademickiego będącego obszarem napływu. W ramach sytuacji gospodarczej rozważano lokalny rynek towarów i usług oraz rynek pracy. W celach szczegółowych sprecyzowano, że rozważane będą skutki krótkookresowe oraz konsekwencje w długim okresie rozpatrywane przede wszystkim w aspekcie planowanego przez migrantów przyszłego miejsca zamieszkania i pracy. Wyróżniono cele teoretyczne (pojęcie i definicje migracji), metodyczne (przyjęcie określonej metodyki badań) i praktyczne (wykorzystanie wyników do podejmowania decyzji i kształtowania polityki społeczno-ekonomicznej w rozważanym zakresie). Wyznaczonym celom podporządkowano hipotezę główną i hipotezy cząstkowe. W hipotezie głównej przyjęto, że migracje edukacyjne pozytywnie oddziałują na sytuację ośrodka akademickiego w sensie jego rozwoju społeczno-gospodarczego. Hipotezy szczegółowe odnoszą to stwierdzenie odpowiednio do rynku dóbr i usług oraz rynku pracy w ujęciu krótko- i długookresowym. Sformułowano także pytanie badawcze odnoszące się do skutków jakie powodują migracje edukacyjne w odniesieniu do rozważanych rynków w krótkim i długim okresie. Praca jest dobrze skonstruowana pod względem strukturalnym. Problematyka została ułożona począwszy od zagadnień ogólnych do coraz bardziej szczegółowych, od podejścia teoretycznego do analizy empirycznej.

W rozdziale 1 przedstawiono teoretyczne aspekty procesów migracyjnych. Przedyskutowano definicje migracji i zaproponowano ich klasyfikację. Uznano, że przyjętemu w pracy podejściu do rozważanych procesów najbardziej odpowiada rozbudowane określenie, zgodnie z którym migracja jest formą mobilności przestrzennej związana z przekroczeniem granicy administracyjnej oznaczająca stałą lub czasową zmianę miejsca zamieszkania z uwzględnieniem dojazdów do pracy, czy do szkoły bez względu na czas trwania. Omówione koncepcje teoretyczne opisują i wyjaśniają wszystkie rozpatrywane w pracy aspekty zagadnienia, a mianowicie: migracje z perspektywy geograficznej, socjologicznej i ekonomicznej, zjawiska na rynku pracy, kształtowanie się kapitału ludzkiego oraz rozwój lokalny i regionalny. Odpowiednią uwagę poświęcono konsekwencjom jakie niosą migracje dla obszarów odpływu i napływu na poziomie makro, mezo i mikro. Przedstawienie ich w formie tabelarycznej jest syntetycznym ujęciem, które ułatwia śledzenie rozbudowanej treści. Rozpatrywane zagadnienia są przedstawione w formie dyskusji z wyrażeniem własnych poglądów. Omówione koncepcje teoretyczne zostały wykorzystywane w części empirycznej przy interpretacji wyników i formułowaniu stwierdzonych prawidłowości.

Rozdział 2 poświęcono migracjom edukacyjnym i ich skutkom dla obszaru napływu. Skoncentrowano się na zjawiskach, które ściśle stanowią przedmiot pracy. Zdefiniowano pojęcie edukacji. Podane wcześniej ogólne określenie migracji skonkretyzowano w odniesieniu do przemieszczeń w celach edukacyjnych do ośrodka akademickiego z uwzględnieniem towarzyszących im aktywności (np. praca zawodowa). Następnie obszernie omówiono i oceniono dotychczasowe osiągnięcia związane z tematyką rozprawy w postaci prac naukowych i rezultatów badań przeprowadzonych w Polsce i za granicą. Na tej podstawie możliwe było dostrzeżenie niewyjaśnionych jeszcze obszarów polskiej rzeczywistości i wyodrębnienie zakresu własnych zainteresowań badawczych wewnętrznymi przemieszczeniami ludności związanymi z podejmowaniem

studiów wyższych i ekonomiczno-społecznymi konsekwencjami jakie one wywołują na poziomie regionalnym i lokalnym.

Rozdział 3 ma charakter metodyczny. Prezentację przyjętego podejścia badawczego poprzedza charakterystyka województwa opolskiego i jego stolicy. Opole jest bowiem tym ośrodkiem akademickim, które Habilitantka wybrała jako obszar napływu ludności przybywającej w celu podniesienia poziomu swojej wiedzy. Opis opiera się na odpowiednio dobranych danych statystycznych obrazujących sytuację demograficzną (liczba ludności, liczba urodzeń żywych i zgonów, przyrost naturalny), ekonomiczną w porównaniu z sąsiednimi województwami ze względu na PKB, liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, stopę bezrobocia rejestrowanego, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, rozporządzalny dochód gospodarstw domowych. Opole przedstawiono jako ośrodek akademicki na tle wybranych miast Polski. W tym przypadku dodatkowo uwzględniono dane ilustrujące kształtowanie się liczby studentów podejmujących studia.

Następnie przeprowadzono ocenę istniejących źródeł informacji dotyczących rozważanych procesów. W zakresie danych demograficznych omówiono: powszechny spis ludności i bieżącą rejestrację zdarzeń. Jako źródła danych o procesach ekonomiczno-społecznych omówiono badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) oraz budżetów gospodarstw domowych. Są to źródła tworzone w GUS. Jako źródła danych o liczbie studentów i ich przemieszczeniach w celach edukacyjnych wskazano informacje zawarte w zasobach GUS (publikacje i Bank Danych Lokalnych) oraz w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej (BIP). Odniesiono się także do możliwości uzyskania danych bezpośrednio od uczelni z uwzględnieniem systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów Szkół Wyższych (ELA).

W tej części opracowania wykazano, że dostępne źródła nie dają możliwości rozwiązania wyznaczonych przez Habilitantkę zadań. Charakterystyka i ocena danych jest raczej pobieżna i nie dość dokładnie przedstawiona. Informacje o spisach ludności zaczerpnięto z podręcznika J. Z. Holzera z 2003 roku. Zawarte w nim wiadomości w znacznym zakresie już nie odpowiadają współcześnie przeprowadzanym spisom. Począwszy od 2011 roku znacząco zmieniła się metodyka tego badania. W związku z tym wskazane byłoby odniesienie się do danych uzyskanych zgodnie z nowymi procedurami. Bardzo pobieżnie przedstawiono ewidencję migracji. Biorąc pod uwagę, że przemieszczenia ludności stanowią tematykę pracy wskazana byłaby bardziej szczegółowa ocena rejestracji bieżącej w tym zakresie. W świetle krytyki źródeł zastanych Habilitantka uznała, że nieodzowne jest przeprowadzenie badań własnych, które stanowiły podstawę analizy ekonomicznych skutków migracji edukacyjnych do ośrodka akademickiego, którym jest Opole.

Badania właściwe poprzedzono sondażem którego zadaniem było rozpoznanie obszaru badań i na tej podstawie staranne przygotowanie badań zasadniczych. W ich ramach zaplanowano zebranie danych o wydatkach studentów zakwalifikowanych jako migranci edukacyjni, o podejmowaniu przez nich pracy oraz o planach po zakończeniu studiów. Badania ankietowe przeprowadzono na losowej próbie studentów podejmujących naukę w Opolu. Zastosowano procedurę dwustopniową, losowo-kwotową. Z objętej badaniem populacji wyselekcjonowano migrantów edukacyjnych. Oceniono, że próba ta spełniała warunek reprezentatywności. Ponadto wśród przedsiębiorców przeprowadzono badanie jakościowe. Zebrano informacje pozwalające na rozpoznanie wpływu migrantów edukacyjnych na gospodarowanie podmiotów funkcjonujących w Opolu. Opracowane narzędzie pozwala zrealizować wyznaczony cel pracy, to znaczy ustalić oddziaływanie migrantów na rynek towarowo-usługowy,

kształtowanie popytu i wpływ na tworzenie miejsc pracy, oddziaływanie na rynek pracy w sensie dodatkowej podaży pracy, wskazanie długookresowego wpływu studentów na populację Opola (plany po ukończeniu studiów dotyczące zamieszkania, podjęcia pracy, oczekiwań płacowych i powodów pozostania w Opolu). Zwrócono uwagę na luki jakie mogą wystąpić w danych wynikające z nieściśłości w odpowiedziach. Pytania skierowane do przedsiębiorców miały stanowić podstawę do oceny studentów jako pracowników oraz ich wpływu na przychody firmy i gospodarkę Opola. Ponadto omówiono metodę szacowania opłat za studia stanowiące przychody uczelni. Rozdział zakończono prezentacją metodyki analizy wpływu migrantów edukacyjnych na obszar napływu w zakresie rynku towarów i usług, rynku pracy oraz oddziaływanie na procesy demograficzne i rozwój społeczno-ekonomiczny w długim okresie. Wymieniono narzędzia analityczne stosowane w podobnych badaniach (model ACE, skrócona metoda Ryana, model REMI i RIMS-II), które jednak nie zostały wykorzystane w pracy ze względu na brak odpowiednich danych (tablice przepływów międzygałęziowych, modele gospodarki regionalnej). Zaproponowano procedurę obliczania dochodowych efektów mnożnikowych dostosowaną do rozwiązywanych w pracy problemów. Zaznaczono, że odnosząc wyniki do populacji generalnej zastosowano wnioskowanie indukcyjne. Przyjęto bowiem założenie, że każda jednostka populacji ma takie cechy jak jednostki w próbie. Jest to bardzo ogólne stwierdzenie, na podstawie którego trudno zorientować się jak przebiegało to wnioskowanie. Jedyną informacją jaką udało mi się znaleźć podano w rozdziale 5 (str. 163). Do kategorii migrantów zaliczono 88% studentów Opola. Wagę tę zastosowano do oszacowania ich rocznych wydatków w zbiorowości generalnej.

Rozdział 4 zawiera charakterystykę populacji zaprezentowaną na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego. Opisano strukturę respondentów według: płci, wieku, obywatelstwa, uczelni, trybu studiów, stałego zamieszkania (województwo), charakteru migracji z punktu widzenia zakwaterowania, motywów wyboru Opola na miejsce studiów, źródeł uzyskiwanych środków finansowych. Omówiono rozkłady wydatków ponoszonych w ośrodku akademickim, aktywność zawodową w trakcie studiów z uwzględnieniem czasu poświęconego na pracę i akceptowanych warunków wynagradzania oraz plany dotyczące okresu po ukończeniu studiów. Charakterystyka ta może być pomocna na przykład przy interpretacji wyników.

Rozdział 5 ma znaczenie kluczowe. Zawiera ocenę ekonomicznego oddziaływania migracji w sferze lokalnej a więc przedstawia wyniki weryfikacji hipotez i realizację wyznaczonego celu pracy. Uzyskane rezultaty badań empirycznych zinterpretowano na tle modeli ekonomicznych. W przypadku lokalnego rynku dóbr i usług jest to koncepcja bazy ekonomicznej zgodnie, z którą źródłem lokalnego wzrostu gospodarczego, produkcji dochodu i zatrudnienia jest zewnętrzny popyt na dobra i usługi. Wykorzystano krótkookresowy popytowy model gospodarki J. M. Keynesa. Przyjęto, że przyjezdni studenci będący zewnętrznymi użytkownikami gospodarki miasta zgłaszają zewnętrzny popyt na produkty i usługi wytwarzane lokalnie. Ponadto podejmując zatrudnienie pojawiają się na rynku pracy. Szczególną uwagę zwrócono na efekty mnożnikowe uruchamiające fale popytu, które napędzają lokalną gospodarkę. Skomentowano ograniczenia modelu związane z jego założeniami (np. statyczność, sztywność cen i płac, niepełne wykorzystanie czynników produkcji) w kontekście adekwatności do sytuacji w Opolu. Odniesiono się do problemów jakie można napotkać rozpatrując kształtowanie się opisanych relacji w długim okresie. Podobne ujęcie modelowe zaprezentowano dla zachowań migrantów na rynku pracy, ich oddziaływania na stronę podażową i popytową oraz na zmiany wynagrodzeń.

Na podstawie opisanych zależności zinterpretowano wyniki własnych badań nad wpływem migracji na rynek towarów i usług oraz na rynek pracy w krótkim i długim okresie. Wyniki, które uzyskano na podstawie próby odniesiono do populacji generalnej biorąc pod uwagę wysokość i strukturę wydatków realizowanych w Opolu przez migrantów oraz udział migrantów edukacyjnych wśród osób podejmujących studia w Opolu. Na podstawie tych danych oszacowano, że przeciętny migrant w ciągu roku akademickiego wydał w Opolu ok. 150 mln zł co stanowiło 11% wydatków wszystkich mieszkańców miasta (bez uwzględniania efektów mnożnikowych). Dodatkowo analizie poddano wydatki na wybrane kategorie dóbr. Uwzględniono różne rodzaje podmiotów gospodarczych. Sformułowano wniosek, że obecność migrantów: wywołuje efekt popytowy, zwiększa przychody przedsiębiorstw, dochody gospodarstw domowych i podmiotów zajmujących się wynajmem mieszkań. Ustalenia te znalazły potwierdzenie w jakościowych badaniach wśród przedsiębiorców. Zweryfikowano hipotezę o zróżnicowaniu obserwowanych relacji w zależności od charakteru migracji (zamieszkali, dojeżdżający) trybu studiów (stacjonarny, niestacjonarny), podejmowania pracy. Wprowadzono efekty mnożnikowe uruchamiane przede wszystkim za pośrednictwem powiązań między różnymi podmiotami gospodarczymi.

W analizie oddziaływania migrantów na rynek pracy oszacowano łączną podaż pracy przeciętnego migranta wynoszącą 1350 godzin. Wobec występującego na rynku pracy niżu demograficznego, braku strukturalnego dopasowania zasobów pracy oraz wyjazdu mieszkańców Opola do innych województw i za granicę tę dodatkową podaż oceniono pozytywnie. Ponadto na podstawie badań wśród przedsiębiorców ustalono, że migranci edukacyjni przyczyniają się do rozwoju lokalnych przedsiębiorstw, polepszenia ich wyników finansowych, poprawy sytuacji ekonomicznej w mieście i zamożności społeczeństwa. Wykorzystanie koncepcji efektów mnożnikowych pozwoliło ustalić, że migranci generują także popyt na pracę. Na podstawie badań własnych oszacowano, że w pierwszej fazie efektów mnożnikowych powstało 355 nowych miejsc w tym 80% w handlu i gastronomii.

Oddziaływanie migrantów edukacyjnych w długim okresie oceniano na podstawie deklarowanych w ankiecie planów dotyczących okresu po zakończeniu studiów w odniesieniu do miejsca zamieszkania i pracy. W tej sytuacji wyniki potraktowano jako hipotetyczne. W ramach efektów demograficznych rozpatrywano ich wpływ na zmiany liczby ludności, na kształtowanie struktury według wieku i płci, na przyrost naturalny. Uznano, że migracje edukacyjne mogą tylko łagodzić niekorzystną sytuację demograficzną Opola. Pozytywnie oceniono ich wpływ na podwyższenie kapitału ludzkiego mierzonego odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, co pociąga za sobą wzrost wynagrodzeń. Ponadto napływ młodych ludzi rozpoczynających życie rodzinne może przyczynić się do zmian zachowań prokreacyjnych. W zakresie zjawisk ekonomicznych migracje edukacyjne mogą wpłynąć na zmiany struktury popytu konsumpcyjnego oraz pozytywnie oddziaływać na finanse lokalne (wpływy z tytułu PIT i podatków od nieruchomości).

W rozdziale 6 wzbogacono interpretację wyników rozważając je na tle odpowiednich teorii. Umożliwiło to sformułowanie zaobserwowanych prawidłowości w zakresie: zróżnicowania populacji według płci (feminizacja migracji w powiązaniu z feminizacją studiów), pochodzenia studentów w sensie odległości stałego zamieszkania od stolicy województwa, wyboru pomiędzy dojazdami i zamieszkaniem w miejscu studiów, motywów decyzji o studiowaniu w Opolu, źródeł finansowania pobytu na studiach, znaczenia sieci społecznych. W zakresie zachowań migrantów na lokalnym rynku towarów i usług odniesiono się do teorii biegunów wzrostu, bazy ekonomicznej,

do teorii instytucjonalnej, do koncepcji dystryktu przemysłowego i obiegu wewnątrz regionalnego oraz do teorii sieci migracyjnych. Prawidłowości w zakresie podaży pracy wyjaśniano za pomocą koncepcji segmentacji rynku pracy, poszukiwań rynku pracy i płacy progowej. Odnosząc się do popytu o pracę przywołano teorię rozwoju lokalnego i regionalnego. Objaśniając wpływ migracji na rozwój miasta w długim okresie wykorzystano odpowiednie teorie dotyczące sytuacji demograficznej, akumulacji kapitału ludzkiego, bezrobocia (klasyczna teoria zatrudnienia), lokalnej podaży pracy i popytu na nią (teoria dualnego rynku pracy) oraz preferencji płacowych (teoria poszukiwań, neoklasyczna teoria migracji). Pozytywnie oceniam tabelaryczne zestawienia rozpatrywanych obszarów z przypisanymi im teoriami. Ułatwia to śledzenie rozbudowanych rozważań.

W Zakończeniu rezultaty badań oceniono w kontekście weryfikacji hipotez i realizacji celu pracy w ujęciu empirycznym i teoretycznym z perspektywy krótko- i długookresowej. Potwierdzono hipotezę o pozytywnym oddziaływaniu migracji edukacyjnych na wzmocnienie gospodarki na poziomie lokalnym poprzez rynek towarowo-usługowy i rynek pracy. Wskazano przypuszczalne długookresowe oddziaływanie migracji edukacyjnych na sytuację demograficzną, akumulację kapitału ludzkiego i wynagrodzenia. Migracje edukacyjne należy zatem rozpatrywać w kontekście oddziaływań modernizacyjnych. W warstwie metodycznej opracowano i wykorzystano algorytm obliczania mnożnikowych efektów dochodowych dla oszacowania miejsc pracy związanych z wydatkami migrantów. Narzędzie to jest szczególnie użyteczne w przypadku braku możliwości zastosowania procedur bardziej zaawansowanych. W ujęciu teoretycznym jako novum wskazano sformułowanie definicji migracji edukacyjnych oraz rozważanie relacji na rozpatrywanych rynkach na podstawie modeli ekonomicznych. Jako kierunki dalszych badań wymieniono między innymi oddziaływanie szkół wyższych na rozwój miasta i regionu oraz rozpoznanie zagadnień związanych ze zmniejszaniem się liczby studentów i napływem studentów zagranicznych.

Oceniając ogólnie monografię wskazaną przez dr Dianę Rokitę-Poskart jako osiągnięcie naukowe uznaję ją za oryginalną i wartościową pracę stanowiącą znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej. Na zwrócenie uwagi zasługują w szczególności:

1. podjęcie nowego problemu badawczego i znaczące wzbogacanie wiedzy w zakresie ekonomicznych konsekwencji migracji edukacyjnych w postaci zmian zachodzących na rynku towarów i usług oraz na rynku pracy z perspektywy ośrodka akademickiego będącego obszarem napływu,
2. ocena wpływu migracji edukacyjnych na sytuację demograficzną miasta,
3. ujęcie rozważanych procesów z perspektywy krótko- i długookresowej,
4. rozpoznanie i ocena dotychczasowego dorobku w celu wskazania niewyjaśnionych obszarów w zakresie relacji między napływem migrantów edukacyjnym, rozwojem lokalnego rynku dóbr i usług oraz rynku pracy
5. przestudiowanie, dyskusja i ocena przydatności koncepcji teoretycznych do rozwiązywania problemów na poszczególnych etapach badań (wskazanie celu, formułowanie hipotez, interpretacja wyników, formułowanie prawidłowości),
6. autorskie opracowanie i zastosowanie procedury obliczania mnożnikowych efektów dochodowych dla oszacowania miejsc pracy związanych z wydatkami migrantów,
7. wykonanie badań empirycznych dla uzyskania danych niezbędnych do przeprowadzenia podjętej analizy,

8. połączenie badań ilościowych wśród studentów i jakościowych wśród przedsiębiorców, które wzbogaciły wyjaśnianie obserwowanych prawidłowości,
9. przejrzysta koncepcja strukturalna pracy odzwierciedlająca postępowanie badawcze prowadzące od wyznaczenia celu, postawienia hipotez i pytań badawczych do sformułowania wniosków końcowych.
10. zrównoważenie warstwy teoretycznej i poznawczej.

W zakresie warstwy metodycznej dostrzeżono pewne niedociągnięcia. Są to: pobieżna ocena istniejących źródeł danych (spis ludności, rejestracja bieżąca migracji), niejasne określenie na czym polegało przyjęte wnioskowanie indukcyjne, brak zaawansowanych procedur analitycznych, tzn. metod statystycznych, możliwych do wykorzystania dla danych ilościowych pochodzących z badań ankietowych. Tylko w dwóch spośród 15 wskazanych artykułów zastosowano analizę korelacji i regresji dwóch zmiennych.

4. Pozostały dorobek publikacyjny i aktywność naukowa

4.1 Pozostały dorobek publikacyjny

Jako pozostały dorobek publikacyjny powstały po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka wskazała 55 prac naukowych. Są wśród nich 3 monografie w tym jedna samodzielna. Jedna z tych prac jest napisana w języku niemieckim, a pozostałe po polsku. Opracowano 20 rozdziałów w monografiach (10 samodzielnych), z których 4 opublikowano po angielsku i 16 po polsku. Wśród 32 artykułów (16 samodzielnych) w czasopiśmie i recenzowanych materiałach konferencyjnych 13 napisano po angielsku, a 19 po polsku. Ponadto Habilitantka opracowała 3 (w tym jedną samodzielnie) ekspertyzy lub inne prace wykonane na zamówienie instytucji publicznych.

W sumie 37, a więc przeważającą większość prac opublikowano po polsku. Dr D. Rokita-Poskart samodzielnie napisała 27 prac, a 28 powstało we współautorstwie. Tylko w niewielkiej ich liczbie Habilitantka ma znaczący udział. Artykuły naukowe opublikowano w różnorodnych czasopiśmie, co przyczynia się do większego rozpowszechnienia wyników badań. Wśród nich przeważają czasopiśmie wydawane w Polsce, raczej o zasięgu regionalnym. Jedna samodzielna praca ukazała się w czasopiśmie z listy ERIH plus oraz 7 w wydawnictwach indeksowanych w bazie Web of Science lub Scopus (w tym 5 samodzielnych). Jedyne współczynnik wpływu (Impact Factor) przypisany publikacji, która ukazała się w czasopiśmie „Sustainability” wynosi 2,576.

Wraz z monografią przedłożoną jako osiągnięcie naukowe uznaję ten dorobek za wystarczający w ujęciu ilościowym. Odnosząc się do strony jakościowej zwróciłam uwagę na to, że tylko osiem artykułów ukazało się w wydawnictwach indeksowanych. Wśród nich tylko jedno czasopiśmie posiadało Impact Factor. Ogólnie przedstawiony dorobek naukowy oceniam pozytywnie.

Ponadto w latach 2014-2021 Habilitantka wykonała 54 recenzje w tym 48 artykułów dla czasopiśmie naukowych i 6 materiałów konferencyjnych. Współrecenzowała także monografię dla czasopiśmie Amfiteatru Economics (indeksowane w bazie JCR). Jest sekretarzem redakcji Central and Eastern European Journal of Management and Economics.

4.2 Udział w konferencjach

Habilitantka aktywnie uczestniczyła w konferencjach. Po uzyskaniu stopnia doktora przygotowała 36 wystąpień (23 krajowe, 13 międzynarodowych). Wśród referatów 23 wykonała samodzielnie (15 na konferencjach krajowych), a 13 powstało we współautorstwie (8 na konferencjach krajowych). Przeważają zatem wystąpienia w

krajowe. Prezentacje ukazały się jako publikacje w recenzowanych wydawnictwach konferencyjnych.

4.3 Kierowanie projektami badawczymi

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka uczestniczyła w realizacji ośmiu projektów badawczych. Dwa spośród nich miały charakter międzynarodowy. W ramach projektów krajowych była wykonawcą prac pod patronatem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy i Prezydenta Miasta Opola. Funkcję kierownika pełniła w trzech projektach. W ich ramach realizowała zadanie badawcze finansowane z dotacji celowej na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych służących rozwojowi młodych naukowców. Tematyka dotyczyła migracji edukacyjnych w zakresie ich oddziaływania na sytuację gospodarczą oraz w kontekście konsekwencji dla ośrodków akademickich województwa opolskiego. Jeden z projektów międzynarodowych był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Uczestniczyły w nim: Politechnika Opolska, Uniwersytet Opolski oraz Universität Mannheim. Dotyczył współpracy między partnerami biorącymi udział w procesie transferu wiedzy z nauki do przemysłu. Drugie międzynarodowe przedsięwzięcie realizowano we współpracy Politechniki Opolskiej z Universidade de Aveiro, University of Limerick oraz Universidad de León. Celem badania było zidentyfikowanie najważniejszych przyczyn wyboru kierunku migracji edukacyjnych w ramach programu Erasmus+. Oceniając realizację przedsięwzięć badawczych zwrócono uwagę na brak projektów uzyskanych w ramach konkursów przeprowadzanych na przykład przez Narodowe Centrum Nauki (NCN).

4.4 Kontakty i współpraca z zagranicą

Habilitantka współpracuje z zagranicznymi ośrodkami w dziedzinie nauki i dydaktyki. W ramach działalności naukowej uczestniczyła w wykonywaniu dwóch projektów. Jeden z nich zatytułowany *Efektywny transfer wiedzy z nauki do przemysłu w województwie opolskim*, był wykonywany we współpracy Politechniki Opolskiej, Uniwersytetu Opolskiego oraz Universität Mannheim. Drugi pod nazwą *„Student Mobility in Europe”* powstał przy współpracy Politechniki Opolskiej, Universidade de Aveiro, University of Limerick i Universidad de León. Współpraca w zakresie dydaktyki związana z uczestnictwem w programach LLP Erasmus i Erasmus+ polegała między innymi na wykładach w licznych uczelniach europejskich.

4.5 Współpraca z innymi ośrodkami naukowymi

Habilitantka współpracuje z Uniwersytetem Opolskim i Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu.

5. Działalność dydaktyczna

Dr Diana Rokita-Poskart prowadzi zajęcia dydaktyczne (obecnie przede wszystkim na Politechnice Opolskiej), do których należą wykłady, ćwiczenia i seminaria na studiach licencjackich i magisterskich w języku polskim i angielskim. Są wśród nich między innymi zajęcia z makroekonomii, mikroekonomii, ekonomii i systemów gospodarczych, analizy sozoeconomicznej, zrównoważonego rozwoju regionalnego, obsługi ruchu turystycznego. Wszystkie opierają się na autorskich programach nauczania. Zajęcia w języku angielskim (macroeconomics, microeconomics, sustainable regional development) są przeznaczone dla studentów zagranicznych uczestniczących w programie LLP Erasmus i Erasmus+. Jest promotorem prac licencjackich (78) i

magisterskich (14). Ponadto jest pomocniczym promotorem rozprawy doktorskiej wykonywanej na Wydziale Inżynieryjno-Ekonomicznym Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Jest współautorką rozdziału w podręczniku pt. *Finanse w gospodarce rynkowej*. Na zwrócenie uwagi zasługuje doskonalenie umiejętności dydaktycznych w ramach współpracy międzynarodowej. Powadziła zajęcia na różnych uczelniach zagranicznych. Ponadto jest opiekunem Studenckiego Koła Naukowego.

6. Działalność organizacyjna

W ramach działalności organizacyjnej dr D. Rokita-Poskart jest zastępcą przewodniczącego Rady Dydaktycznej na kierunku ekonomia na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej. Uczestniczy w pracach Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej. Jest członkiem Rady Wydziału Ekonomii i Zarządzania. Uczestniczy w opracowywaniu raportów dla Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Jest członkiem Komitetu Badań nad Migracjami PAN. W tym zakresie brała udział w organizowaniu ogólnopolskich konferencji.

7. Upowszechnianie wyników badań

Oceniając działalność, której celem jest popularyzacja nauki – oprócz uczestnictwa w konferencjach naukowych - należy wymienić udział w wydarzeniach organizowanych w macierzystej uczelni. Należą do nich: Opolski Festiwal Nauki, Dni Otwarte, Dziecięca Politechnika Opolska, wykłady otwarte. Szczególne miejsce w tych działaniach zajmuje opieka nad Studenckim Kołem Naukowym (organizacja zebrań i konferencji). Habilitantka popularyzuje naukę również poza miejscem pracy. Jest to: współpraca z Zespołem Szkół Ekonomicznych w Opolu, z uczniami szkół podstawowych i ponadpodstawowych, z NBP i Centrum Rozwoju Edukacji. Udziela także wywiadów w środkach masowego przekazu.

W ramach współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym dr D. Rokita-Poskart opracowywała ekspertyzy dla władz na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Uczestniczyła w zespole przygotowującym raport dla Komitetu Badań nad Migracjami PAN na temat regionalnych skutków migracji z perspektywy Śląska. Brała udział w pracach nad strategią rozwoju Opola. Dla Urzędu Marszałkowskiego oceniała działania podejmowane na poziomie regionalnym w związku ze zmianami demograficznymi. W ramach zespołu ekspertów Partnerstwa Lokalnego uczestniczyła w opracowaniu koncepcji badania zatrudnienia obywateli Ukrainy w województwie opolskim.

8. Ocena końcowa

Odnosząc się do publikacji naukowych stwierdzam, że pod względem ilościowym zasługują one na ocenę w pełni pozytywną. Zgodnie z dostarczonymi informacjami naukowymi przypisana im wartość sumarycznego współczynnika wpływu (Impact Factor) jest niewysoka równa 2,576 (sumaryczny IF 3,296). Liczba publikacji indeksowanych w Web of Science (WoS) jest równa 7, w Scopus 2, Publish or Perish 61. Liczba cytowań w bazie WoS wynosi 9, w Scopus 3, w Google Scholar 129, Publish or Perish 168. Indeks Hirscha według Web of Science jest równy 2, w bazie Scopus 1, w Google Scholar 6. Za opublikowane prace po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka zgromadziła 732,5 punkty według listy MNiSW. Moja ogólna ocena dorobku publikacyjnego jest pozytywna. Pozytywnie oceniam monografię przedstawioną jako osiągnięcie podstawowe. Habilitantka zweryfikowała sformułowane hipotezy badawcze i tym samym zrealizowała naukowy cel pracy. Udział i kierowanie projektami

badawczymi, mimo braku projektów pozyskiwanych w drodze konkursu także oceniam pozytywnie. Na pozytywną ocenę zasługuje aktywne uczestnictwo w konferencjach. Pozytywnie oceniam współpracę międzynarodową i pozostałe obszary aktywności Habilitantki, w tym działalność dydaktyczną, organizacyjną oraz w zakresie upowszechniania wyników badań.

W świetle powyższych ocen uznaję, że przedłożony dorobek dr Rokity-Poskart zasługuje na ocenę pozytywną. Stanowi on znaczący wkład w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Stwierdzam zatem, że zgodnie art. 221 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668), a także art. 178 ust. 1a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 i 374) dodany na mocy art. 63 pkt 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (poz. 695) dr Diana Rokita-Poskart spełnia ustawowe kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Popieram więc wniosek dr Diany Rokity-Poskart o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Jolanta Laskiewicz